

Родослови на Мирчо Кикириджков

I.

Роден съм 1904 г. в Ново-село, гр. Шип, от родители: Пане Арсов Кикириджков и Фимка Тинчева, от които помня само баща си, понеже майка ми умря още когато не бях навършил 6 години. Даракция, с немногобройно семейство, баща ми криво-лево изкарваше прехраната за всички и даже, либерален в много отношения, ме даде и в училище. Бидейки с буен нрав, там отначало не ми се хареса никак уредбата. Но скоро свикнах, благодарение на другарите с които в игри прекарвах повече времето си, необръщайки много внимание на книгите. Игрите ни бяха твърде интересни. Чули от бащите ни в къщи и подушили че султанската империя се друса под напора на Македонския революционен комитет, ние едва ли всички, виждайки гнетящият ни червен фес, не затайвахме една скрита мъст към него, и едно огнено желание рано или късно с нашите по-големи братя, с оръжие в рака, кръстосвайки планините и китните равнини, да дадем своята дан на поробената родина. И игрите ни още от тогава вземаха характер на сражения между аскер и комитски чети, в които често пъти едва ли не си счупвахме главите. Помня един ден, след като се бяхме разделили на две групи и свършили боя, че изпаднах аз с неколцина от другите ми комити в ръцете пък на другарите представляващи турци. По заповед на техния шеф бяхме бити, лърпани за ушите и най-сетне качени на дървета в крайречната градина с въжета. Шеха да ни бяха. За наше спасение, схванал лошмя край на играта, втърчал един възстар съгражданин и накарал да ни свалят и отвържат, за да не се случи нещастие. Нищо за очудване! Моят чичо Славейко Арсов, като ресенски войвода, участник в Илинденското въстание и убит 1904 г. в сражение с редовната турска войска, бурният живот на който от приказките на бащи ми непрестанно възскръсваше пред очите ми, не можеше да не ми повлияе в туй направление. А после, когато вече поодраснах, съпих във второ, трето и четвърто отделение и сам почнах да разбирам и да се досещам за оная мрежа на ВМРО, която бе разслана из целата македонска земя и на която не беше чужд и моят баща. По-късно вече узнах, че той бил десетар, а брат му Мише Кикириджков - член в ръководното тело. Старите работи значи. За да не останем подолу и ний, безсилни и невръстни, не можехме да бъдем като тях, изсипвахме яда си върху беззащитните турски бостани. През сезона на техното узреване, събирахме се на групи и крадешком, домъквайки се до тях се предавахме на безмилостна сеч. Дините/пъпешите/ бяха турците, а любениците турците. Тиквите пък около бостаните - нашите и големци. Въобще, напаяйки по такъв начин пакости, ние изразявахме своите "симпатии" към притеснителите ни и задоволявахме

неосъществените си поради възрастта бленове да станем комити и се борим за освобождението на свой народ. Необикновено събие за моето детство бежа и атентатите от 1911 г. в града сред чаршията - шадравана. Инсценирани от ГМРО, те предизвикаха голямо негодувание от страна на турците. Бесът им се разрази с най-печални последствия върху населението. По-видните граждани от съмнителните въобще лица от самия град и околната бидоха хвърлени в затворите, бити, изтезавани. Предчувствието за нещо страшно което витаеше над всички ни, ме караше да живея с трепет и с едно възбудително очакване, че в края на крайщата из тоя хаос щеше да се роди деня на македонската свобода. Балканската война 1912 г. дойде да потвърди тая надежда. Но не за дълго бе радостта за всички ни. Тринайстата година изникнаха недоразуменията между съюзниците и вместо червения фес ни се замерка пред очите пайкача. С него баците започнаха да ни плашат. По натиск от властите требваше да продължа след свършване на основното българско училище и по-нататък в сръбската гимназия. Немах желание и да стъпи кракът ми там, но заплашиха баща ми с голяма глоба. Ща-не ща требваше да слушам неразбрания за мене език, с когото често се подигравахме на един или друг начин. Тия години все пак не съдържаха нищо важно за да раздрусат обикновения ход на моето развитие и съществуване. И когато 1915 г. се разнесе над Хисаря гърмогласното българско "ура!" аз даже не се вчудих. Знаех, че това требаше да бъде. Но все пак не мина и това време без някои и други страшни часове. При обявяване на европейската война 1914 г. зет ми Коце Андонов (Хубав Коцев беше потърсен за войник. Баща ми го укри и 10 годишен хлапак аз знаех че посредством четите ще бъде по-късно прехвърлен до Струмица. Така и стана. Озлобени, сърбите направиха у дома обиск и така зле се отнесоха с баща ми и мащехата ми, а особено със сестра ми, че оставиха в мен неизгладими впечатления за своята безчестност. Напустнал през това време училището, аз требваше да помагам на баща си. Той имаше желание да ме направи търговец и ме водеше по пазарите. Но никак не ме теглеше сърцето натам. Искаше ми се да ида и аз на война. Доброволец бих ли ме взели? Та аз немах още 12 години. 1918 г. ме свари вече младеж но с вързани ръце. Нешастият край на войната никак не ме бе поразил. Нещо обикновено, мислех си. Нема да бъде за дълго и пак нашите ще дойдат. Пък и с

бите, както турците, не се посмеят да погазят светините ни и напълно забранят да изповедваме своята вера и българщина. Лъгал съм се. Баща ми беше замесен в аферата с избегалите затворници през..... година. /Вероятно тук става дума за Константин Ципушев и неговите другари/. Затвориха го, но в последстви оправдаха. Такава беше сръбската система: виновен или не, всеки да мине през затвора, та дано по тоя начин се сплаши народа и стане послушен, повярва в своите "освободители" - "брача". Останах глава на семейството - нещо твърде тежко за мене. С баща си се виждах често, благодарение на жълтиците с които подмазвах ключовете на тъмничарях в затвора и полицейския началник. Животът ми стана непоносим. И затуй след пушането на баща ми от затворасх с неколци на другари решихме да забегнем в България и се турим там в услуга на БМРО. Тя почна по това време да развива усилена дейност. Ден не минаваше, а да не чуем за сражения между чети и сръбска или гръцка жандармерия, или редовна войска. Успехът пък на Бърло войвода /шипски/ при село Судик, гдето паднаха няколко души от страна на сърбите начело с полицейския капитан ~~Илия~~ <sup>Илия</sup> ~~Илия~~ <sup>Илия</sup>, напълно ни подлуди. Чакахме само удобен момент за да реализираме намисленото: първият път, доверявайки се на приятеля си Нанчо Витларов, който обади на баща ми всичко без зла умисъл, излезе бегството ми ялово. Но после, около 19 души заедно със споменатия Нанчо един петъчен ден потеглихме из разни пътища на към село Чардаклия. Колкото и да криехме намеренията си, не можехме да не ги открием на близките си. Баща ми нямаше какво повече да се опира. Благослови ме и спусна в раката 500 динара. Майка ми също. Не ни забравиха и либетата, които дълго време махаха с кърпичките си <sup>от</sup> Каменик мост и ни викаха своето прощално "сбогом". Един сърбин даже подметна: "В България ли отивате? И знам ви аз, знам!" В село Чардаклия влезохме във връзка с Бърловите хора, още повече, че някои от другарите ми, като Ипократ Развигоров, Пане Цицонков - брат на Йордан Цицонков, Алабака - Блажо Георгиев, Илия Лилинков, отдавна го познаваха. За това бегдство беха уведомени и по-първите хора на БМРО в Шип. От Чардаклия ни прекара един селянин в с. Крупища, а от там през чифлика и Облишево поехме балка на над Кочани към Султан-Тепе от където минахме границата. Такова беше желанието на Тодор Александров. ~~и~~ Нанчо Витларов и Тошанов Трайчо преди бегдст

от Шип му беха изпратили писмо с молба да ги приеме като четници. Прехвърлиха ни куриери. Съмнявах от действащите чети не направихме среща. Първо изспрехме в Сажденик. След това в с. Богослов, отгдето един жандар ни поведе към Кюстендил пеш. Бутнаха ни в участъка. /1922 г./ Дойдоха Славе Иванов, Бане Арсов, Данае Пърнилишки и Нако Трогерски. Питаха ни за Тодор Александров и начина по който сме успели да прехвърлим границата. Тогава ВМРО преживяваше "зеделската" криза. Те беха негови противници. Научени сме отътре какво да отговорим на подобен въпрос, ние ги заблудихме. Но братът на Сандо Пехливанан ни издаде. Тогава се обърна Славе Иванов: "Да ви яде лайната тоя, който ве е научил така да говорите."

От Кюстендил ни докараха направо в София, където ни пуснаха. Първия път виждах голем град. Минавайки през Шарения мост не можех да се нарадам на лъвовете. Галех ги. Почти уплашен гледах от тротоара летящите трамваи. В обществената ни разпитаха и пуснаха с предупреждението да не смеем да стъпим в Петричкия и Кюстендилския окръзи. Отидох при чичо ми Лазо Арсов Кикириджков - часовникар.

- Добар вечер, чичо!

- Добар вечер, момче, какво искаш?

- Аз съм на брат ти син.

- Ама на кого си? Не чух добре.

- На Панае съм син - Мирчо.

- А от кога си тука?

- Сега дойдох.

- Защо си избегал? Какво ще работиш тук? Нема работа. И тука е криза, а пък тамо сте си добре. Войник ли те търсеха или що?

- Не, но не искам при сърби да живея и затуй избегах.

- Седни!

Посочи ми един стол. Поръча една лимонада с две чаши.

- Айде на здраве! Седи тука додето се завърна.

Езе една мрежа и отиде в халите. След това ме покани в къщи, но се отнесе към мен като към чужденец. Не ме даже представи на децата си - мои братовчеди. Намери ми работа: да нося тухли в една постройка. Разгеле срещнах

-5-

друзарите си. адох съобщение във вестниците. Аз и Лилинков станавме слу-  
хащи в Хотел. Но не устояхме. Избегавме в Петрич. Там ме посрещна много доб-  
ре Коле Пиперевски - тетин. Хванах се на занаята, леблбиджилък. Той ми даде  
капитал. Но от намерението си да стана комита не се отказах. Бех 18 годишен.  
Никой не ми обръщаше внимание. Най-сетне чрез Атанас Попето се вслуша око-  
лийския войвода Георги Хаджидимитров Гевгелийски. Той прие и мене и Лилин-  
ков. На сръбската граница при село Габрене се събрахме три чети: гевгелийски  
с Георги, Бидже-Вардарска с Атанас Чанев и Воденска със секретаря й  
Борис Изворски - м. август 1922 г.

Бродих с четата около два месеца. Имахме само две схватки. Не може-  
да си служа с оръжието. Един от по-старите четници ме научи. Като се бех  
изправил и треперящ гърмах неразбирайки дали куршумите падат в целта, той  
ме ритна и аз се изпружих на земята до един останал от войната окоп. Краката  
ми обаче пак беа на открито. Получих сега още един удар с приклада на пуш-  
ката му: "Пази си краката, момче, щом ги изгубиш какво ще правиш с главата?"

След връщането ми в Петрич имах среща с Алеко Паша, който беше  
във възторг от моята постъпка да бъда комита. Годиците ми го очудваха и той  
ме посочи за пример на събраните там с едно слово. Упъти ме до Караджов -  
пунктов началник тогава в Горна Джумая. С него се посъветвах какво да пра-  
вя. Изявих желание пак да отида вътре на към шипско. Любезно ме изслуша, но  
ме убеди в невъзможността да осъществи това мое желание поради приближава-  
щата зима. Върнах се в Петрич и останах там до пролетта. Щом грейна засмено-  
то слънце, повече не можех да изтрая. Замолих Алеко Паша и той ми даде писмо  
до Иван Михайлов - тогавашен пунктов началник в София, да ми издействува  
место в некая чета подпадаща в скопския революционен окръг. Минавайки обаче  
пред Дупница пох съмнение от властта да не би да идвам с задна цел/ понеже  
гонидбата между федералистите от една страна и автономистите, и между пос-  
ледните и правителството на Земеделския съюз беше в пълен разгар/ да не би  
да убия околийския началник, бидох арестуван с неколцина другари, между кои-  
то: Илия Лилинков, Трайчо Тошанов и Нанчо Витларов - всичките от гр. Шип, мои  
съграждани. Отведоха ни в София, и хвърлиха в V участък - Подуене. Обстановка  
та беше много мизерна в новото ни жилище. Вестници постлани на пода заместя

ха чергите, а тухлички под глава - възглавниците. Четирима в една килийка- просто се закушвахме и чакахме с нетърпение часа когато ще ни се отворят вратите. Не знаехме какво ще стане с нас. В очакване да се разбере най-сетне причината за своеволието на властта ни свари 9 юни 1923 г. Той дойде за нас като изневиделица. Подполковник Георги Атанасов нахлу с милиция, жикери и войници. Освободи ни като нареди ние, македонците, да се облечем във военна униформа. Мен възложиха задачата да бъда ключар на останалите криминални престъпници. Петър Бабаков пое управлението на участъка. Целият ден изпълнявахме нашите задължения и с голема точност. На другият ден, 10 юни, се срещнахме и с Иван Михайлов. Той с кратка реч ни обясни значението на преврата и ни даде по 300 лева пари. По арестуването на министрите и другите ръководители на падналия режим, организацията имаше най-голям дел. Автомобилите хвърчаха, спираха се пред високите здания и един по един довчерашните силни на деня отиваха в ареста. /Случая с министър Христо Стоянов - министър на Вътрешните работи и старшият и началника на участъка/. Два дни след освобождението от затвора заминах за Дупница. Услових се на работа в една бирена фабрика. През м. септември с.г. влезох във връзка с Бърло посредством неговия син Димитър. Бърло ме прие в четата си - шипска, околийска. Заедно с кочанската под водителството на Панче Михайлов минахме границата. Преди това, още на българска земя изслушахме речите на своите войводи. Пламеният Панче Михайлов трогна сърцата ни и придоби симпатиите ни веднага. Бърло се задоволи само да каже: "Съгласен съм с думите на другаря П. Михайлов да минем границата. Да вървим смело!" и толкова. Вътре в Македония/стояхме около един месец. Вършехме текущата организационна работа: събиране налози,, разглеждане спорове между селяните и наказване шпионите и провинилите се. Една група от 12 души се отдели от четата, между които и аз, и пое пътя към Шип с задача да извърши атентати. Не успяхме. Върнахме се пак в Петрич. По-късно ни се възложи задачата на мен, Ипократ Развигоров, Стоил Бичаклиев и Благо Димитров/шофьора - Черноземски/ да отидем и убием Стоян Мишев или някои от ренегатите предали се на сърбите и установили се в Шип. По желанието на Т. Александров требваше П. Михайлов да ни улесни вътре в поробена Македония. По тоя повод Бърло се амбицира. Дойде при мене и с обидено лице изказа неувереността си, че не сме предпочели него, а Панче. Отговорих му

и аз и другарите, че тук има думата Александров и освен това без значение е кой ще ни преведе. Нали е за делото? Да се постигне излизането възложената задача - това е най-важното. Заклучих, че известно съревнование между Бърло и Панче съществуваше. Последният като по-интелигентен, талантлив и по-способен не можеше да се обвини в завист спрема заслугите на стария и опитен шипски войвода. Зависта беше всадена в другия. Не можеше да не се страхува Бърло за своята известност и слава пред делата на начинаещия неустрашим млад войвода и пламенен оратор, организатор и борец в истинската смисъл на тая дума, притежаващ всички необходими качества, за да увеличи след себе си масите. /Писмото на Т.Александров по тая работа/. Освен това някои членове на организацията уплашени от бързия подем на Панче и открито негови неприязни като Ангел Узунов - пунктов началник в Кюстендил, сами раздухваха враждата и завистта в гърдите му.

Както и да е, аз и Бичаклиев с още двама от четата на Панче Михайлов преминахме границата под Руен. Сърбите ни откриха. Първата ни работа беше да получим връзка с Панче. Изпратихме по един куриер писмото на Т.Александров до него. То успело да стигне до неговите ръце и след едно сражение в местността Паникла - кочанския балкан, измъкнал се от кордона жандарми, контрачети и войници само с една жертва /Мите Перски от Цера - царевоселско/ ни завари в село Чиперник. Скроихме плана на действие. С една група от 20 души начело с Пане Жегански, след една схватка от засада и поемане назад към границата повечето от другарите пожелаха да се върнат в България. Панче се възпротиви на това, посочвайки ни и казвайки: "Още онова което сме яли в България не сме го оставили тука, а вие искате да се върнем. Наистина две недели бродим, но ще потърпим още. Който обаче не е съгласен с мен може да си върви. Ще му отворя път. А аз оставам с четиримата даже." Посочи мен, Бичаклиев и Инократ Развигоров. Четвъртият - Владо, не беше още дошел и нищо не знаехме за него: минал ли е границата или не. По това време и сам човек я минаваше. Ние се отделихме от четата при калиманските усои - царевоселско. Панче останана с десет души момчета от които някои се беха разболели, пък и сам той не изглеждаше добре. Страдащ от стомашна язва той почти гладуваше и беше отслабнал и изсъхнал като тръстика. Но духът бе силен в тоя човек. Издържлив

- 8 -

...ше като никой от нас. Наредването му, Жигански/от село Жиганци/ да ни заве-  
до под Биница/Кочанско/не бе изпълнено. Жигански сигурно не искаше да излага  
живота си на опасност и затуй след една нощ ходене ни заяви, че повече не  
може напред. Тогава аз и Ипчо - Бичаклиев разболен се остана с Панче, к то  
не можехме да разубедим Жигански от мисълта че е невъзможно по-нататък да  
се върви, обърнахме се назад да догоним Панче. Мислейки че той е още в Калима-  
нци, потеглихме за там. Но той се дигнал. Хлопнахме вратата на ръководителя  
Ильо Калимански. Заварихме жена му. Тя ни обади, че Панче заминал и повел  
мъжа й към Ильовските усои до село Ильово - царевоселско. Упътихме се на-  
там. Беше денем. Забелезахме ни контрачетаджиите. Жътвари навсекъде из полето.  
Без да знаем че ни следят по стъпките неприятели нехайно газехме през ниви-  
те. Най-сетне се спрехме до едни жетвари. Запитахме най-старият от тях где  
се е разположил Панче. Но той измънка нещо несвързано. Малко момиче се изпра-  
ви тогава: "Ами нали дедо ние събирахме храна отзаранах за него?" Немаше  
къде да мънка старият. Там под нивата веднага изтърчахме и още не здрависа-  
ли се гръмна пушка-две, зачестиха много. Така се доде до Калиманското сра-  
жение.

## II.

КАЛИМАНСКОТО СРАЖЕНИЕ започна на 22 юли 1924 г. в 11 часа преди  
обед. Още при първото изгърмяване Панче се обърна към нас: "По вас стрелят!"  
И ни се развика защо сме тръгнали да ходим денем, та по тоя начин сме се  
открили - открили и него. По негова заповед станаме и се отдалечихме от  
местото при нивата гдето се беше разположила четата на около 100 метра  
разстояние. Скрихме се в гористия брег на река Брегалница и почнахме да се  
съвещаваме. Полека-лека ~~и~~ през това време забелязахме как от всички страни  
сърбите почнаха да ни заобикалят. Часът беше един когато всички височини  
се заеха от тях. Разбра и самият войвода, че тая организирана обсада не е  
случайна. С гнев и презрение той процеди: "Предал ме е некой!" И това беше  
истина. Куриера Ильо Калимански извърши тая подлост. По-късно, добре платен,  
от страх да не пострада от съда на организацията се пресели във Виница и  
струва ми се стана контрачетник.

Опасани от кордон войска, жандармерия и контраджии снабдени с  
картечници и на брой около 1500 души, ние почнахме да се съвещаваме какво  
да правим и как да се измъкнем от тая обсада.

да правим. Мислехме Неделков, секретар на четата, който в последствие бе убит/ Виж писмото на Панче Михайлов до неговите родители/, изказа мнение веднага да си пробием път и се доберем до границата. Панче, напротив, ни убеди всички да заемем позиция и чакаме. Щом като узнаем силите им и слабото място - тогава... И това беше най-уместното. През това време кордона около нас все повече и повече се стесняваше. Чувахме гласове, псувни, закани, като тия: "Продайте се! Не можете с нас да се биете - малко сте. Чуете ли?... Майка... Предадени сте!" Но ния мълчахме притаени. Изведнъж пред нас се показаха три-четирима жандари. Един от другарите не се стърпя и изгърмя по тях. Залп от стотици пушки беше отговора. От всички страни полетяха върху нас куршуми. Панче излезна напред и ни поведе към една от височините, където се надевахме на по-малко съпротивление, понеже предполагаше там да са контрачетджиите/въоръжени насила селяни и платени четници комплетиранни от федералисти/- признати страхливци. Веднага с заповедта: "Напред юнаци! Не се бойте, след мен!" Той извика "ура!" и запе "Изгрей зора на свободата". Мощното чрно и песента се подеха от нас. С бомби започнахме да се катерим и успехме постигнем целта си като дадохме още една жертва./Първата бе раняването на един другар, който не можейки да бега остана под нивата. Хвадат го жив и по-късно убиват./ Братът на Шарен Ампо от село Дулица изохка тежко раниен и се търкулна. Залегнахме зад височинката добре закрити от гъсталаците. Водихме борба с бомби до 6 часа вечерта. След това се спуснахме да пробием път и тук дадохме повечето от жертвите си. Предстоеше да минем през няколко засади. Минахме три засади. На четвъртата раниха Мишо Неделков смъртоносно. Но непр дчувстващ нищо опасно той продължаваше да върви. На петата падна Миле Наутлиев Трайчев от Щип и бе ранен Стоил Бичаклиев. По желанието на М. Неделков седнахме. Изнемогнал той замоли: "Убий ме, Панче!"

- Нема ти нищо! Ще те изведем.

- Убий ме, казвам ти.

Панче посегна да го вдигне, но той клюмна глава и издъхна. Прекръстихме се над него. Прощалната целувка даде Панче. А в туй време над нас една бомба, но напразно. Минахме и шестата засада и пред нас се отвори свободен път./Престъпно племе! Не заслужава човек да умре за него./Потеглихме за Саса, където и потерите изгубиха дърите ни. Минахме границата към 27-28 юни... по-късно по издебнах когато си тръг

с.г.след като се съединихме с групата на Пане Жигански в Церско.Според сведенията от селяни,сърбите там дадоха/Калиманци/ много жертви,между които и един капитан убит от верното око на Панче Михайлов.Ние дадохме всичко 5 души жертви.Сражението трая от 1 до 7 часа - всичко 6 часа.Според Т. Александров това беше най-големото сражение от 1918 г.насам.Бичаклиев се самозастрелял,както разбрахме и братът на Шарен Ампо,но след като са убили мнозина неприятели.

### III.

Решили един път да се доберем до Щип,ние не се отчаяхме след Калиманското сражение.Не бежа изминали 12-13 дена и ето ни пак на път,но сега вече трима:Благо Димитров/Черноземски/ - българин от чепинските села,Ипо - крат Развигоров и аз.Тодор Александров ни даде открит лист,снабди ни с цивилни дрехи,по два пистолета,по четири бомби и се прости най-трогателно с нас,изказвайки съжаленията си,че не може заедно с нас да дойде вътре и от близо да следи нашата работа.На 7 август 1924 г.прехвърлихме границата с груповия началник Григор Хаджикимов.Без никакви препяствия за четири дни там слезнахме в с.Кучичино през кочанския балкан,пресекохме кочанското поле между двата Подлога-горни и долни,и стигнахме над Кучичино - вече щипско.Оттам се разделихме с двамата придружаващи ни другари от Хаджиевата група и ние сами,през Вардице попаднахме в зори в Каваклийските лозя и ниви-Щип.Скрихме се в една дърма и чакахме да мръкне за да се промъкнем през града до у дома.Стоян Мишев живее там наблизу и мислехме че най-лесно можехме да се справим с него без никакъв риск за нашия живот.Малко мислехме,разбира се,за баща ми и последствията които очакваха него и семейството му,ако по едно нещастие бехме успели да изпълним своя план.Тоя ден баща ми,подкара л майка ми-машехата,братчето ми Славчо на 10 години с неговото другарче от махалата за грозде.Преображение,тачен у нас празник,беше на сл дният ден и обичай е тогава всеки да има на трапезата си полски плодове.Ипократи ги забеляза пръв.С магаренцето баща ми влезе в лозето,върза го за едно дърво и седна.Седнаха и останалите пред откъснати зрели,сочни гроздове.Извадиха хлеб и сирене да закусят.Не посмех да им се явя да не би едно от дец-та да ме издаде по-сетне.Но издебнах когато си тръг

-44-

наха, баба ми остана надире и аз го повиках: "Татко, татко! Той целия прибли-  
не, погледна ме очудено и след това сви вежди намръщено. Видял и другарите  
ми, той ми кресна: "Немам син!" И почна да се измъква от лозето. Тогава и аз  
натъртено креснах: "Ела тук!" На което ми отвърна вече по-кратко: "Ще дойда." Во-  
Но вместо да стори това, той забърза на към жена си и децата. Впуснах се  
след него, настигнах ги, ударих на децата по един шамар за да ги замая, та да  
не ме узнаят кой съм и посочих дулото на револвера в гърдите му. "Как не  
те е срам? Защо бегаш? Толкова ли ти е мил живота? И ти си ми бил македонец!"  
"А бе отказвам ли се аз от сина си?" Нейсе, разбрахме се. Доиде при другари  
ми. Запозна се. Почерпи ни с тютюн и заприказва. Щипянинът Каламатиев го из-  
кал преди 10 дена в "Удружението"/"против бугарских бандита"/и уплахата му  
била голема когато го извиках мислейки че е клопка на същият, който го раз-  
питвал за мене. Сигурно властта е била предупредена за терористическия акт  
който ни предстоеше да извършим в Шип. Осведомил се за всичко което го инт-  
ресуваше, баба ми се обърна към мен на прощаване: "Е, нема ли да се ожениш,  
синко? Доста си ходил така. Язък е за младостта ти." Тогава му припомних ду-  
шите на моя чичо Славейко Арсов, че за нас ще се пеят песни, а не за такива  
като него, които задомени ще прививат врат пред тираните за да опазят че-  
лядта си. На мръкване Ипократ сам пожела да отиде в града и сам разузнае  
положението. Накупил храна и тютюн той се върна след половин час. Необикно  
вена беше смелостта и спокойствието в тоя човек. Приближавайки скривалищет  
ни, над Каваклийската чешма, той срещнал сръбски патраул. Без много сепване  
казва му "Добър вечер", на което му се задава въпроса: "Ди чеш?" /Къде?/  
"Отивам да пазя виноград"/лозето/, отвърнал и продължил по-нататък без да-  
же и окото му да трепне. На следната вечер пък аз и Владо влезнахме в гра-  
да, но безрезултатно. На третият ден поехме пътя назад към границата. Консте-  
тирахме безполезността на каквото и да е действие в Шип, а от друга страна  
и изолираността на гражданството от борбата за освобождаването на Македо-  
ния. Наистина това беше временно и го отдавахме на аферите последвали една  
след друга, от които мнозина пострадаха. В градът Кочани също влезнахме. По-  
разходихме се из улиците и измъквайки се след три часа се срещнахме с Ха-  
джията/Хаджи Григор Хаджикимов/ в село Дълги Дол с когото минахме грани-

- 12 -

дата на 4 септември 1924 г. Пристигайки в Крстендил, пунктовия Узунув ни замоли да не запазим оръжието у нас до второ разпореждане. Същият ми предаде поздрав от Панче Михайлов и заповед да замина за София веднага при него. Възложи ми да се върнах назад и взема 6 наганта оставени в семейството Хаджикостадинови - Крстендил. За целта ми даде 500 лева. Установихме се заедно с дошлия вече Ипчо в хотел "Лидо Венеция" - София.

#### IV.

ЗА АТВЕНТАТА НА СЛАВЧО КОВАЧЕВ. Една вечер към 12 часа дойде в хотела Тодор Георгиев - Гущера/Щип/ и ни взе с един автомобил. На запитванията "къде?" отговори "Ще узнаете!" Заведе ни в къщата на един от заможките македонци. Въведоха ни в една широка стая препълнена от наши другари четници. Открехна се съседната врата до нея и Иван Михайлов се показва. Поздрави ни и възбудено повтаряше като ле ли сам на себе си: "Не се бойте! Македония е свободна." При всеко влизане по-сетне той откъсваше един по един от другарите, които не се връщаха. Разбрахме, че нещо се е случило и предстои работа за вършене. Телефонът от другата стая непрестанно дрънчеше в ръката му. Самият той на два-три пъти нея нощ отлетя с автомобила. Но къде? Това нас не ни интересуваше. Най-сетне към 8 часа сутринта дойде и моя ред.

- Ще го смааш ли/по щипски/ Славчо Ковачев?

- Какъв е?

- Предател! Съгласен ли си?

- Съгласен.

- Целунете се тогава със Страхил Развигоров, той ще ти го покаже.

Целунахме се и уговорихме плана за действие. Ковачев живееше на ъгъла на улица Цар Борис срещу румънската черква. Беше петъчен ден, 13 септември 1924 г. и ние се разположихме на масата в едно кафене на същата улица отдето наблюдавахме и чакахме жертвата си. Към 12 часа/чакахме 4 часа/Страхил внезапно стана и посочи един човек. "Ето го!" После излезна и зави по улица Пиротска. Аз останах в недоумение. Но един човек вървеше по тротоара към къщата в която живееше Ковачев. И тук ми дойде на помощ едно друго обстоятелство. На вратата излезнаха неговите деца. Едно от тях викна "Тате!" Човекът

към когото се отнасяше той вик се обърна и усмихнат, кимвайки с глава, закри  
чи по-бързо към тях. Това го и издаде. Заставах зад гърба му и стрелях три  
пъти. Повали се като сноп още при първия куршум смъртоносен. Но аз не го ос-  
тавих. Приблжих се над него и стрелях още три пъти. Насъбра се народ и аз  
завтекох по улица Екзарх Йосиф. Но тук ме посрещна началника на 1 полицей-  
ски участък и нямаше какво- требваше да се предам. Вечерта, същият ден  
на атентата в Света Неделя в 12 часа избегах заедно с Владо Димитров -  
Черноземски/Който уби на 3 септември с.г. Димо Хаджидимов/и Стефчо Каркала-  
шев/от село Богданци, който уби П.Д.Петков -земед.представител/. /Ипократ  
Развигоров пък уби Хараламби Стоянов/. Бегдътвото беше организирано от  
организацията.

Аз не знаех в какво се състоеше виновността на убийтия от мен Ко-  
вачев. Вервах напълно в справедливостта на решенията издавани от органи-  
зацията и смятах за свой дълг да ги изпълнявам безпрекословно. Не знаех до  
затварянето ми също, че Тодор Александров е убит. Иначе, щех да убия тогава  
и децата му.

#### V.

След излизането ми от затвора заминах за Горна Джумая, където се  
видях с Иван Михайлов, вече член в Центр. комитет на организацията, станал  
такъв по силата на конгресните решения от 1925 г. Един месец след атента-  
та в катедралата пак заминах за Македония с Бърловата чета. Четата беше  
съставена от 30 души плюс кочанската от 17 души под водителството на  
Ефтим Полски. Панче Михайлов беше изхвърлен от организацията. Засадата в  
местността Грамада близо до село Цървена Ябълка-кюстендилско, Куртев, Бърло,  
и Ефтим Полски я отдадоха на Панче Михайлов. Още същия момент изпратиха  
писмо до ЦК, в което заедно с Панче обвиниха и неговите другари, като изпъл-  
нители на засадата: Ипократ Развигоров и Димитър Медаров от царевоселско. Ли-  
шени бежа тия обвинения от капка истина. По-късно се узна, че Ипократ е би-  
тел по това време с Иван Михайлов, а Медаров в Перник или Радомир. Това  
гаче ли беше лош знак. Бърло по болест с пет-шест другари се върна. След  
него се повлекоха и останалите от шипската чета. Аз и Куртев останахме  
со Ефтим Полски. Открихме се на два пъти и 23 дни от минаване на грани

тата и ние се завърнахме в България. Научих се още вътре за Панчевото убийство. Един селянин ми беше донесъл вестник и тая новина и с Пашичевите извления пред журналистите: че няма нужда Белград да поддържа жандармерия в Македония, понеже организацията и без туй се самоизяжда. Новината излезна верна. И пократ, четник Панче, със съзри на очи я потвърди. Иван Михайлов на запитването ми отговори, че тъй требвало да стане. Панче бил неморален, развалявал селяните. Панче злоупотребявал с парите на организацията. Панче бил маниак и пр. и пр. изтъркани лъжи, които немаха никаква връзка с истинските причини за неговото убийство. Печално! Поклатих глава. Грешка сте направили. Ако е до жени и ния не падаме по-долу. Но вътре Панче беше непорочен. Той едва пушката носеше на работо си, а камо ли за това да помисли. Иван Михайлов ми <sup>К</sup>стри, че предстои и убийството на Иван Бърло. Показа обвинителният акт: 1. убийството на на Джембазов наредено от него без знанието на организацията; 2. неморалния му живот - оставил първата си жена с две деца, за да се ожени за втора; 3. наредил убийството на втората си жена Стоя и улеснил на убийците Йордан Лезовски и Саре да избегат в Сърбия; 4. <sup>Б.</sup> ~~засадата~~ и на установяването си към организацията, виновен за засадата скроена уж от Панче/После се доказва, че е извършена от Ефтим Полски/.

По двата пункта на обвинителния акт не можеше да има никакъв спор. Също и по третият./В ръкописа редоследът е друг/. Но 4 и 5 изискваха някои обяснения, които ми се дадоха. След смъртта на Т. Александров, Бърло по-раснал в собствените си очи много. Иван Михайлов опасявайки се от популярността на Панче Михайлов да не би той да заеме опразненото място в ЦК след смъртта на Тодора, използва съревнуванието между Бърло и Панче - злобата и завистта на първия, и му дава пълна свобода да върши, каквото си ще. С негова помощ и съдействие агитира в конгреса от 1925 и успява да не допусне Панче в конгреса като делегат. По право, от всяка страна погледнато, това е било едно своеволие проявено от Иван Михайлов. С револвери в ръка неговите хора са заплашвали делегатите да отхвърлят Панчевия избор, в което напълно успеват. По-късно, след като се убива Панче, Иван Михайлов/за да не се разбере този нечестив съюз с Бърло/убива и него.

Бърло е хванат тъй: Иван Михайлов го извика с писмо да дойде Горна Джумая, за да уредят известни въпроси. Надига се той от Кистендил и село Покровник става срещата. Разговарийки в градината на къщата където били отседнали двама Ванчови хора, незабелязано извили ръцете на Бърло и го вързали здраво. Ванчо се махнал веднага. Изненадан Бърло извикал сле него: "Това ли е наградата от теб?" и започнал да пцува. "Такова курвинско хващане не се надевал. Затварят го там и погубват.

Като изслушах акта, наведнах глава. Не, не е хубаво. Повдигнах рамене. Тодор пазеше тия хора като очите си. Е, имат недостатъци - но кой ги няма? Но Иван Михайлов настояваше на своето. Те и двамата/Бърло и Панче/пет нели организацията и все в тоя дух. Ясно беше, че той ги сметаше пречка за своето издигане. Затуй убивайки единия искаше да разчисти и с другия, и така да бъде свободен. "Ти си-казва, познат на Бърловия син Димче и затуй заедно с Йордан Гърков ще отидеш в Ккстендил да прочетеш обвинителния акт пред него, другарите му и неговите близки и приятели, също и на установилите се там войводи. Гласно неодобрение никой не изяви. Нито Куртев, нито ~~убунателни~~ ~~спонсори~~ ~~сметат~~ ~~му~~ ~~е~~ ~~мо~~ ~~изтръпна~~ ~~цел~~. Той само въздъхна тежко. "Ех, Бърло, как ти е!" Позволяват му да убие машехата си и той я удушва. Тогава уловихме и Марко Секулички. Откарахме го с автомобил в Горна Джумая, където се изпълни и върху него смъртната присъда изречена от организацията, обвинен като ятак на емигрантските чети.

През м.Октомври 1927 г. ми се възложи задачата да извърша атенз  
тати в скопско, като водител на цела една четворка терористи. Минахме гра-  
ницата, но в кочанско се открихме. Да продължим след туй напред ни беше  
невъзможно. Стана нужда да се върнем. След завръщането станах охрана на  
Иван Михайлов.

## VI.

ПО УБИЙСТВОТО НА ПРОТОГЕРОВ. Още ведната след завръщането в България/1927/разбрах, че отношенията между Протогеров и Иван Михайлов не са добри. Често слушах от Протогеров, че Ванчо нищо не му доверявал. Особено се сърдеше, че при заминаването в странство не му се обадил. Това не беше

тайна за Задрраничното представителство: Баждарев, Пърличев, Томалевски, На какво се дълже тая вражда - не знаех.

Понеже Ив. Михайлов знаеше, че бех обичан много от Протогерово и при идването ми в София често го посещавах, искаше от мене да му доносича. Какво говори за него. Обаче аз отказах - не ме бива за такива работи.

- Но ако дойде до чуване? - запита Ванчо.

- Не, не ме бива - освободи ме от тая задача.

И така отказах. на 7 юлий бех в Горна Джумая с Иван Михайлов, където научихме, че същата вечер е убит Протогеров. Радостта на Ванчо беше неопи- суема. Изнесе се ракия за черпня. "Големо дело се извършило!" и аз полетех с шатра до Св. Врач за да доведа Страхил Развигоров.

## VII.

ЗА КОНГРЕСА - август 1928 г. След 7 юли 1928 г. не се отделях от Ив. Михайлов. Конгресът се състоя в с. Покровник - Горно-джумайско, в училището. Между делегатите: Биндев Георги, Ефтим Полски, Величко Стопски, Драгков, Йордан Гърков, Куртев, Страхил Развигоров, Бунев - др. - всичко около 40 души, а с раната на с. между гостите и Менча Кърничева. Конгреса трая всичко 4 дни. Първият ден се пристъпи към избора на бюро. За председател се избра Иван Караджов и членове: Кръстю Кумановски и Йордан Гърков. Секретар: Страхил Развигоров. Макар и не делегат, мен и останалите от охраната ни поканиха да влезем в конгресната зала. Думите на Ванчо: "Шом е вътре Менча и вие можете да влезете.!"

Опозиция никаква. Конгресът беше подготвен по волята на Ив. Михайлов и приятелите му. Одобрри това което той докладва. Конгресът беше негово ехо. Жалък и срамен конгрес. Турни се кръст а Задрраничното гредставителство. За напред да бъде назначавано, а не избираемо от конгресите.

ИЗБОР на новия ЦК: Иван Михайлов

Иван Караджов

Стр. Развигоров

Резервни членове: Йордан Гърков, Куртев, Ефтимов.

Браво! Ура!

Благодарствена реч от Иван Михайлов за "народния" избор. След него Развигоров, а трети Караджов. Дигнахме членовете на ръце. Запехме "Изгрей зора на свободата".

Мирко Кърничев

Власть нова е. Ити  
намо не уебъ ва рти-  
пре почини рати, вна-  
та ми действо е въ 39-  
ма е ВМРО (ОБ), ето ка-  
жуща е нево мажимо  
и ето ето мажимо  
и е. Михайлов, постои и  
даде да проклето и  
постои и то бо обхва-  
та и е подала под  
и е влияние, и е да  
то убо е да, е е да  
же от ВМРО (ВМР.).

[illegible]